

http://www.prostobiz.ua/biznes/upravlenie_biznesom/stati/benchmarking_benchmarking_ili_gonka_za_liderom

8. Маслов Д. Глобальный бенчмаркинг / Д. Маслов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://art.thelibrary.ru/business/management/globalniy_benchmarking.html

9. Прус Л. Р. Управління конкурентоспроможністю вищих навчальних закладів на засадах бенчмаркінгу. : Автореферат дис. канд. наук: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Л. Р. Прус. – Тернопіль, 2008. – 23 с.

10. Сипливая З. Развитие бенчмаркинга как метода управления маркетингом на предприятиях. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата эк. наук. – Краснодар. – 2006. – 25 с.

11. Соколова Е. В. Бенчмаркинг в инфраструктурных отраслях: анализ методологии и практики применения / Е. В. Соколова // Научные доклады № 1(R)–2007. СПб. : НИИ менеджмента СПбГУ. – 2007. – 29 с.

12. Фуколова Ю. Все лучшее – себе / Ю. Фуколова, И. Шелухин, А. Белов // Секрет Фирмы. – 2005– № 13 (100). Режим доступу до журн.: <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?fromsearch=632c392b-d344-43f0-8792-6175>

Надійшла 10.04.2011

УДК 330.338

Т. В. РОМАНОВА, В. Я. ЧЕВГАНОВА, Р. В. ШИНКАРЕНКО

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Досліджено особливості формування інвестиційної політики в країнах світу. Визначено чинники, які впливають на залучення прямих іноземних інвестицій. Розглянуто можливості застосування досвіду зарубіжних країн в Україні.

The article examines features of investment policy in the world. Factors affecting foreign direct investment. The possibilities of application experience of foreign countries in Ukraine.

Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестиційна політика, інвестиційна привабливість.

Вступ

В різних державах застосовуються різні засоби та механізми стимулювання розвитку їх інвестиційної привабливості на макро-, мезо- та мікрорівнях для максимальної реалізації можливостей інвестиційного потенціалу. За сучасних умов розвитку інтеграційних процесів постає необхідність аналізу світового досвіду в проведенні інвестиційної політики, створенні її оптимальних форм, механізмів та засобів, стратегічних пріоритетів, спрямованих на стимулювання та зміцнення інвестиційного потенціалу країни. При використанні світового досвіду для пошуку власної оптимальної стратегії регіонального розвитку необхідно враховувати, що реалізація інвестиційної політики різними країнами Європи завжди призводить до різного ступеня ефективності її результатів, що обумовлюється значною кількістю факторів, зокрема економічними, соціальними, природно-географічними, екологічними особливостями кожної країни.

Аналіз досліджень і публікацій вітчизняних вчених показав, що значна увага науковців приділяється дослідженню світового досвіду залучення інвестицій, тенденцій макроекономічного зростання зарубіжних країн, аналізу динаміки та структури інвестицій та інновацій [1–6], питанню державного стимулювання інноваційного та інвестиційного зростання в державах з різним ступенем розвитку [7–9]. Проте, аналіз чинників, які впливають на залучення іноземних інвестицій країнами світу, дослідження світового досвіду формування інвестиційної політики є недостатньо розробленими і потребують наукового обґрунтування.

Постановка завдання

Метою статті є аналіз світового досвіду формування інвестиційної політики на прикладі різних країн світу, дослідження доцільності застосування такого досвіду у вітчизняних умовах.

Результати дослідження

Глибокий аналіз дослідження причин та мотивів здійснення фінансових вкладень суб'єктами інвестування однієї країни в об'єкти економіки інших країн був проведений Джоном Даннінгом [10], який показав, що фірми зацікавлені у таких інвестиціях лише в тому випадку, коли вони отримуючи переваги, пов'язані з прямим доступом до існуючих ринків, природних ресурсів, сировини та дешевої робочої сили, мають позитивне співвідношення з витратами інвестування, пов'язаними з транспортуванням та комунікаціями, подоланням тарифних і нетарифних бар'єрів. Ґрунтуючись на цій логіці, він виділив чотири основних спонукальних мотиви прямих іноземних інвестицій (ПІІ):

а) підприємства, що шукають ресурси та прагнуть отримати доступ до природних або специфічних ресурсів, кваліфікованої або малокваліфікованої робочої сили і технологічного потенціалу за цінами нижче, ніж у їх власній країні;

б) підприємства, що шукають ринок збуту та зацікавлені в його розширенні для свого асортименту товарів і послуг за рахунок внутрішнього ринку країни, в яку здійснюється інвестування, а також у

перспективі можливості експорту на суміжні ринки інших країн;

в) фірми, для яких пріоритетом є підвищення ефективності, які хочуть використати економію від глобалізації виробничого масштабу і отримати вигоду за рахунок мінімізації витрат, та за рахунок конструктивного використання якісної фізичної інфраструктури і людського капіталу;

г) інвестиційні підприємства, які шукають стратегічні активи, прагнуть придбати фонди та капітал іноземних фірм для досягнення своїх довгострокових стратегічних цілей і підвищення міжнародної конкурентоспроможності.

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку України необхідні нестандартні підходи в розробці та втіленні в життя оновленої інвестиційної політики, при цьому важливим є використання зарубіжного досвіду, який емпірично обґрунтовує можливість створення сприятливого інвестиційного клімату та зміцнення власного інвестиційного потенціалу.

Рівень привабливості країни для прямих іноземних інвестицій залежить від цілого ряду визначальних чинників. Слід зазначити, що кожен тип ПІІ має свою шкалу пріоритетності даних факторів і вимагає використання різних стратегій залучення інвестицій.

На надходження прямих іноземних інвестицій в країни світу впливають такі фактори, зумовлені особливостями кожної країни:

- 1) розмір і рівень доходів населення, структура попиту, стабільність і перспективи росту ринку;
- 2) наявність робочої сили, її кваліфікація та здатність навчатися;
- 3) доступ до факторів виробництва, фізична інфраструктура, мережа постачальників, технічна підтримка;
- 4) здатність керівництва країни забезпечити стабільність основних макроекономічних показників, можливість репатріації прибутку, доступ до іноземної валюти;
- 5) зовнішньоторговельна політика, регіональна інтеграція, доступ на суміжні ринки, контроль над власністю, конкурентна політика, підтримка малого і середнього бізнесу та інші.

Китай є прикладом країни, яка досягла значного успіху в залученні прямих іноземних інвестицій. У результаті проведеної урядом політики щодо стимулювання припливу ПІІ за останнє десятиліття в Китай надійшло близько 25 % від загального обсягу інвестицій, що направляються в країни, що розвиваються. При цьому більше 70 % були вкладені в промисловість [11].

Основним спонукальним мотивом інвестування в китайську економіку є низька вартість факторів виробництва, особливо робочої сили, яка зумовлено високою урбанізацією, що приваблює інвесторів, які шукають виробничі ресурси, а також зростаючий попит на китайському ринку, що мотивує прийняття позитивного рішення інвесторами, які шукають додаткові ринки збуту продукції. Не менш важливим фактором є можливість участі іноземних інвесторів у процесі приватизації державних підприємств, що обумовлено стабільністю попиту на продукт діяльності цих підприємств, зумовлений специфікою сегменту ринку, який вони займають. У деяких дослідженнях також звертається увага на те, що великий потік ПІІ викликаний не тільки вдало підібраними заходами щодо їх залучення, але і є результатом низки різних змін, що відбуваються в китайській банківській системі і державній інвестиційній політиці [12].

З початку економічних реформ (1979 р.) політика Китаю щодо ПІІ зазнала ряд серйозних змін. Вона почалася з поетапного і обмеженого «відкриття» економіки, за яким завдяки існуючим та створеним умовам послідувало активне стимулювання притоку прямих іноземних інвестицій в цілому, після чого направленість інвестування стимулювалась в напрямку вкладання фінансових коштів та стратегічних проектів у високотехнологічні та капіталомісткі проекти відповідно до цілей промислової політики країни.

Незважаючи на те, що інвестиційний клімат в Китаї досить привабливий, посилюється конкуренція з боку країн з економікою, що розвивається (наприклад, Індії та Бразилії), що вимагає від влади Китаю активних рішень щодо створення програм інвестиційного стимулювання, які б враховували нові тенденції світового ринку інвестицій та адаптували до них внутрішній ринок функціонування об'єктів інвестицій. Згідно з дослідженнями, проведеними нещодавно офісом Світового Банку в Пекіні, для підвищення привабливості інвестиційного клімату Китаю необхідно спростити процедури затвердження інвестиційних проектів; підвищити ефективність діяльності державних органів шляхом усунення дублювання ряду функцій і процедур; провести реформу ринку цінних паперів і реформування судової системи [13, с. 7; 14].

Бразилія є прикладом того, що інвестиції можуть приходити в країну і без надання спеціальних стимулів, а більшою мірою завдяки проведенню лібералізації та структурних реформ, приватизації та дерегулювання. Податкові пільги та інші привілеї надаються урядом Бразилії та місцевими органами влади без дискримінації як іноземним, так і національним фірмам, що зумовлює пропорційну участь в інвестиційному процесі обох видів інвесторів. Більше того, ця країна одна з небагатьох, де немає агентства, що відповідає за залучення інвестицій, як на федеральному рівні, так і на рівні штатів.

В Бразилії створений ряд заходів для стимулювання експорту, проведення досліджень в області технологій, впровадження інновацій. В основному вони пов'язані зі зниженням податків або звільненням від податку на дохід у вигляді відсотків і дивідендів:

- спеціальне оподаткування експорту технологічних інформаційних послуг;
- спеціальні податкові стимули для експортоорієнтованих компаній при придбанні ними основних

засобів та устаткування;

- спеціальні податкові стимули для компаній, що займаються виробництвом комп'ютерів при здійсненні ними інвестицій в нові технології;
- фінансові стимули для нових проектів, що реалізуються в північних і північно-східних регіонах Бразилії [15].

Заслугове на увагу і досвід Індії у напрямку залучення іноземних інвестицій, адже в результаті цілеспрямованих дій уряду по створенню достатнього рівня інвестиційної привабливості дана країна за останні роки стала однією з найпривабливіших для іноземних інвесторів.

Для досягнення цього результату в Індії були створені спеціальні організації, які відповідають за прямі іноземні інвестиції: Рада по сприянню іноземним інвестиціям при Міністерстві фінансів та Відділ по реалізації ПІІ. Перша організація працює за принципом єдиного вікна і займається наданням інвесторам допомоги в різних питаннях та сприянням реалізації прийнятих інвестиційних рішень. Рада відповідає за переговори з потенційними інвесторами, розгляд і відбір пропозицій на первинних стадіях, внесення пропозицій про зміну політики, правил і процедур щодо ПІІ, ідентифікацію секторів, куди можуть бути залучені інвестиції з урахуванням національних пріоритетів, а також пошуку та виявлення регіонів, звідки можуть прийти інвестиції, і того, які спеціальні заходи для цього потрібно здійснити [16].

Відділ з реалізації ПІІ був створений з метою скорочення часу між схваленням інвестиційного проекту і його практичною реалізацією, що втілено завдяки володінню необхідною інформаційною та практичною підтримкою відділу при реалізації інвестором прийнятого інвестиційного рішення. Він також працює за принципом єдиного вікна і надає інвесторам допомогу і сприяння в отриманні всіх необхідних погоджень, вирішенні проблем, що виникають у процесі реалізації проекту, наприклад, організації зустрічей у державних органах для обговорення спірних питань.

На додаток до вищезазначених органів при Міністерстві торгівлі та промисловості створено Секретаріат по сприянню у виробництві. У його завдання входить допомога підприємцям, підготовка й оформлення всіх документів, які вимагають узгодження з державними органами, допомогу інвесторам при проведенні підготовчих робіт за проектом (включаючи взаємодію з іншими організаціями та урядовими органами), а також моніторинг ходу реалізації проекту.

Польща також досягла значних успіхів у залученні іноземного капіталу, починаючи з 1990 р. їй вдалося залучити більш ніж 120 млрд USD. ПІІ. Послідовно покращуючи інвестиційний клімат, наприклад, скорочуючи податкове навантаження (зокрема відрахування по страхуванню на випадок непрацездатності), спрощуючи та структуруючи законодавство в галузі валютного регулювання, удосконалюючи закон про банкрутство, спрощуючи регулювання в ряді секторів економіки (зокрема телекомунікації) і т.д., країна перетворилася на одного з лідерів в Європі з залучення прямих іноземних інвестицій [13, с. 16].

Польща надає наступні пільги для іноземних інвесторів:

- звільнення від сплати податку на прибуток та на власність у спеціальних економічних зонах (СЕЗ);
- інвестиційні гранти, що покривають до 50 % інвестиційних витрат (70 % для малих і середніх підприємств);
- гранти на залучення робочої сили (до EUR 5000 на одного зайнятого робітника);
- гранти на НДДКР;
- гранти на інші види діяльності, такі як захист навколишнього середовища, логістика, навчання, створення джерел відновлюваної енергії;
- продаж об'єктів і землі під інвестиції з чистого аркуша за привабливими цінами;
- часткове спрощення та реструктуризація комерційних боргів перед державними банками, що виникли в результаті придбання технологій;
- різноманітні пільги, пов'язані з придбанням та створенням нових технологій [17].

В останні роки відбувся значний притік прямих іноземних інвестицій в країни Африки. Одним з головних факторів, що сприяли такому збільшенню інвестицій в цей регіон, стало ефективне використання наявних природних ресурсів, які привабливі для інвесторів своєю стабільністю та незалежністю цього виду виробничої діяльності при відповідному законодавстві. Ряд африканських країн на політичному рівні вжив заходів для створення сприятливого інвестиційного клімату, вони створили вільні інвестиційні зони, прийняли нові інвестиційні кодекси та приватизували сферу комунальних послуг, що є результатом оперативної роботи по створенню програм інвестиційного розвитку урядами цих країн.

Як показують дослідження, макроекономічна стабільність, форми власності на землю, зрозумілість та структурованість процедури приватизації, транспарентність, передбачуваність, послідовність і ліберальність законів, норм, кваліфікована робоча сила, добре розвинена інфраструктура входять до числа факторів, що роблять найбільший вплив при прийнятті позитивних рішень інвесторами про пряме іноземне інвестування.

Висновки

На основі аналізу міжнародного досвіду можна стверджувати, що провідною причиною успішного залучення країною ПІІ є збалансована інвестиційна політика, направлена на створення позитивних умов для розвитку інвестиційного процесу, що може бути виражене в багатьох раціоналізаторських рішеннях та

наказах органів влади. Важливим також є наявність прямого контакту між вповноваженими урядом організаціями до рішення інвестиційних питань, та інвестором для усунення перешкод на шляху розвитку інвестиційного процесу в результаті прийняття компромісних рішень і необхідної допомоги в вирішенні поточних питань ведення бізнесу. Проте, як показує міжнародний досвід, дії країни, яка зацікавлена в залученні ПІІ, повинні бути направлені не тільки на збалансування внутрішніх економіко-правових процесів, позитивних рішень щодо створення потрібного інвестиційного клімату (зокрема, структуризація та пільговість процесів імпорту, звільнення від податків в обраному країною режимі, фінансові субсидії) та взаємодію з інвестором, але й повинні враховувати значну роль в формуванні позитивного інвестиційного клімату макроекономічного статусу країни, який виражений в її макроекономічній політиці на глобальному світовому просторі в політичному та економічному аспектах його існування.

Література

1. Пестрецова О. І. Організація та функціонування спільних підприємств в Україні. – К. : КНЕУ. – 1997. – 100 с.
2. Мельник В. В. Міжнародна інвестиційна діяльність / В. В. Мельник, В. В. Козюк. – Тернопіль : Карт-Бланш. – 2003. – 249 с.
3. Основи інвестиційно-інноваційної діяльності / [за наук. ред. В.Г. Федоренко]. – К. : Алерта. – 2004. – 431 с.
4. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. – К. : Наукова думка. – 1998. – 386 с.
5. Інвестування української економіки : [монографія] / [за ред. А.І. Сухорукова]. – К. : Нац. ін-т проблем міжнародної безпеки. – 2005. – 440 с.
6. Україна в процесах міжнародної інтеграції / [за ред. д-ра екон.наук В.Р.Сіденка]. – Х. : Вид-во “Форт”/ – 2003. – 280 с.
7. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / [за ред. д-ра екон.наук, проф. Л.І.Федулової]. – К. : Основа. – 2005. – 552 с.
8. Роль держави у довгостроковому економічному зростанні / [за ред.д.е.н. Б.Є.Кваснюка]. – К. : Ін-т екон.прогнозів. – Х. : Форт. – 2003. – 424 с.
9. Захарін С. В. Проблеми і перспективи інтеграції України до міжнародного інвестиційного ринку: Монографія. – К. : ОІЕ НАНУ. – 2003. – 167 с.
10. Dunning, J. H. Multinational enterprises and the global economy. / J. H Dunning. – Wokingham: Addison-Wesley. – 1993.
11. Foreign Capital Utilization in China: prospects and Future Strategy, World Bank Beijing Office. – 2007. – 28 September.
12. Poncet Sandra. Inward and Outward FDI in China / S. Poncet. – Panthéon-Sorbonne-Economie, Université Paris 1 CNRS. – 2007.
13. Точицкая И. Политика привлечения прямых иностранных инвестиций: обзор международного опыта и рекомендации для Беларуси. – Аналитическая записка [Исследовательский центр ИПИМ]. – 2009. – 21 с.
14. World Bank Beijing Office. Foreign Capital Utilization in China: Prospects and Future Strategy. – No 39008. – 2006.
15. Brazil Tax Guide. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.justlanded.com>. – 2009.
16. Ministry of Finance of India. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.finmin.nic.in/fipbweb/fipb/fipb_index.html.
17. Investment Climate Statement – Poland // Bureau of Economic, Energy and Business Affairs. – 2009.

Надійшла 15.04.2011